

Vesnica Mlinarević*
Sanja Matanović**

Stavovi učenika i učitelja o gradnji kurikuluma izvannastavnih aktivnosti u nižim razredima osnovne škole

UDK: 371.322.5-053.5
Pregledni članak

Primljeno: 25. 2. 2013.
Prihvaćeno: 20. 5. 2013.

Sažetak: *Izvannastavne aktivnosti potiču cjeloviti djetetov razvoj, stvaralačke sposobnosti i interese. Svi učenici u školi opredjeljuju se za izvannastavnu aktivnost prema svojim sposobnostima, potrebama i interesima. Odrednicom slobode izbora učenika za izvannastavnu aktivnost uvažava se odgojno-obrazovna potreba svakoga djeteta, učenika i odrasle osobe; potreba za zadovoljenjem potreba i interesa svakoga djeteta u školi. Sadržajno bogatstvo izvannastavnih aktivnosti te prilagođenost potrebama i željama konkretne školske ustanove pruža mogućnost individualnog razvoja i učenika i učitelja.*

U radu se iznose stavovi 103 učenika i 23 učiteljice o gradnji kurikula izvannastavnih aktivnosti tijekom školske godine 2011./2012. u trima ruralnim i trima urbanim osnovnim školama Brodsko-posavske županije. Rezultatima istraživanja dobio se uvid u broj izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, u zadovoljstvo izborom izvannastavnih aktivnosti učenika i učitelja, u mogućnosti predlaganja novih izvannastavnih aktivnosti i razloge uključivanja učenika i učitelja u izvannastavne aktivnosti.

Ključne riječi: *učenici, kurikulum, izvannastavne aktivnosti, učitelji, osnovna škola.*

Vesnica Mlinarevic*

Sanja Matanovic*

Students' and Teachers' Attitudes on Building a Curriculum of Extracurricular Activities in Lower Primary Schools

UDC: 371.322.5-053.5

Review article

Accepted: 25th February, 2013

Confirmed: 20th May, 2013

Summary: *Extracurricular activities encourage a child's integral development, creative abilities and interests. In school, all students opt for an extracurricular activity according to their abilities, needs and interests. A determinant of freedom of choice regarding students' choice of an extracurricular activity respects the educational needs of every child, student and adult; the need to respect each child's school needs and interests. Variety regarding the content of extracurricular activities and their possibility of adaptation to the needs and desires of specific educational institution provide an opportunity for individual development of students and teachers.*

This paper presents the views of 103 students and 23 teachers on building a curriculum of extracurricular activities during the school year 2011/2012 in three rural and three urban primary schools in Brod-Posavina County. The research results gave an insight into the number of extracurricular activities, into students and teachers' satisfaction with the choice of extracurricular activities, into possibilities of proposing new extracurricular activities and into reasons for the inclusion of students and teachers in extracurricular activities.

Keywords: *students, curriculum, extracurricular activities, teachers, primary school.*

---

1. Uvod

Slobodno vrijeme djece i mladih veliki je vremenski prostor, a svojom životnošću, sadržajima i oblicima primjenjiv je i interpoliran u njihov život te znatno utječe i na kulturu slobodnog vremena u njihovu kasnijem životu. Izvannastavne aktivnosti u osnovnoj školi čine značajan dio školskog kurikula. To je segment djelovanja osnovne škole u kojem u velikoj mjeri mogu doći do izražaja kompetencije učenika i učitelja. Njihovo sadržajno bogatstvo te prilagođenost potrebama i željama škole pruža mogućnost individualnog razvoja svakog djeteta. Nastavni kurikulum je i definiran, a izvannastavne aktivnosti čine slobodniji i fleksibilniji okvir školskog djelovanja. Dakle, to je prostor slobodnog odabira učenika. Učenici dio slobodnog vremena posvećuju aktivnostima koje se organiziraju u školi. Slobodno je vrijeme prostor slobode, vrijeme izvan profesionalnih, obiteljskih i društvenih obveza pojedinca, a sama osoba odabire hoće li svoje slobodno vrijeme iskoristiti za razvoj svojih potencijala. Hoće li ona to doista i učiniti, ovisi upravo o tome je li na nju bio usmjeren određeni odgojni utjecaj u kritičnom razdoblju njezina odrastanja. Upravo u tome jest veliki značaj škole, jer škola ima mogućnost, priliku i zadaću sustavno odgojno utjecati u svim segmentima, pa tako i u segmentu odgoja za slobodno vrijeme. Sadržaji izvannastavnih aktivnosti trebaju biti prilagođeni tako da se kroz njihovu realizaciju lako može doći do toga cilja (Martinčević, 2010.: 19).

Rezultati znanstvenih istraživanja (Arbunić, 1998., 2002.; Cindrić, 1992.; Ilišin, 2000.; Mlinarević, 2006.; Previšić, 1987.; Rosić, 2005.) kazuju kako djeca i mladi najviše slobodnog vremena provode u društvu vršnjaka, tražeći sadržaje i načine života različite od obiteljskog i školskog. „Uloga slobodnog vremena u svakodnevnom životu pojedinca osobito se aktualizira kada se proučavaju djeca i mladi, zbog toga što upravo oni prolaze kroz intenzivno formativno razdoblje, a to implicira da se socijaliziraju, oblikuju identitet i odgajaju u slobodnom vremenu“ (Ilišin, 2000.: 271). U školi kao mjestu učenja, ali i socijalnoj zajednici, izvannastavne su aktivnosti pogodno mjesto i za poticanje rekreativnih, zabavnih, društveno korisnih i humanitarnih aktivnosti, posebice u području socijalnih odnosa u dijalogu škole s okolinom. Kod aktivnosti slobodnog vremena važno je pozitivno usmjerenje, a može se postići osmišljenim aktivnostima raznolikih i vrijednih sadržaja koji osiguravaju zadovoljavanje individualnih potreba djece, pritom poštujući atribut vremena u kojem se provode. U skladu s interesima, potrebama i mogućnostima učenika, kurikule izvannastavnih aktivnosti trebaju sukonstruirati učitelji/nastavnici i učenici te organizirati različite vrste tih aktivnosti.

Danas egzistiraju klubovi, udruge, agencije i organizacije koje nude niz strukturiranih aktivnosti za slobodno vrijeme djece, gdje se roditelji i djeca prilagođavaju njihovim programima, različite razine kvalitete. Roditelji upisuju

djecu u igraonice, športske škole, škole glume, plesa i sl., bez provjere stručnih kvalifikacija i kompetencija osoba koje vode aktivnosti. Događa se da su „djeca prepuštena izvaninstitucionalnim profesionalnim ponudama“ koje nikako ili vrlo malo korespondiraju sa školom i njezinom odgojnom zadaćom (Martinčević, 2010., prema Previšić, 2000.). Istovremeno u školi postoje stručne osobe od povjerenja – učitelji, a tu je i prikladan školski prostor koji valja oživjeti i tu bi činjenicu trebalo prepoznati i uvažavati. Škola je svakako najznačajniji čimbenik odgoja i obrazovanja. Sadržaji izvannastavnih aktivnosti i različite izvanškolske aktivnosti pružaju djeci brojne mogućnosti za zadovoljavanje potreba i interesa za poticanje kreativnosti; utječu na svestrani razvoj ličnosti, posebice potiču motivaciju i socijalne vještine, a sve je to prijeko potrebno za cijeli život. Izvannastavne aktivnosti, dakle, predstavljaju odgojno planirane djelatnosti koje omogućavaju svestrano potvrđivanje učenikove ličnosti, a nastavniku daju mogućnost proširenog obrazovnog utjecaja, pri čemu je uključivanje učenika u njih, uglavnom, regulirano zakonskim propisima.

2. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti

Iako su u Republici Hrvatskoj izvannastavne aktivnosti, gotovo četiri desetljeća, obvezne za sve učenike osnovne škole, toj se pedagoško-metodičkoj kategoriji nije posvećivala dovoljna pozornost. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti postaju aktualne sredinom prošloga stoljeća, iako se ne može reći da se u raznim oblicima nisu pojavljivale i prije. Te su aktivnosti prerasle značajan strukturni dio školskoga rada nakon što su 1953. i službeno uvedene u naše škole pod nazivom slobodne aktivnosti (Previšić, 1985.). Naime, razvojem tehnologije i industrijalizacijom društva dolazi do sve osjetnije pojave slobodnog vremena (Šiljković i sur., 2007.: 134).

Tehnički i tehnološki napredak dovode do velikih socijalnih promjena. Budući da sredinom 20. stoljeća u većini slučajeva oba roditelja rade izvan doma, javlja se potreba za zbrinjavanjem djece u njihovo slobodno vrijeme nakon škole. Kako roditelji u to vrijeme imaju radne obveze, organizaciju tih aktivnosti na sebe preuzimaju škole, razne udruge i društva (Šiljković i sur., 2007., prema Koritnik, 1969.).

Istraživanja u Americi pokazuju da je postotak zaposlenih majka u obiteljima s djecom od 6 do 13 godina iznosio 1970. godine 39%, godine 1990. 62%, a 1997. 78% (Vandell, Shumov, 1999.). Uloga izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti prikazom tih brojka postaje jasna. Nakon nastave i obveza u školi javlja se praznina od nekoliko sati za vrijeme kojih su djeca prepuštena na brigu samima sebi, a to je činjenica koja mnoge roditelje zabrinjava. Procjenjuje se da više od 7 milijuna djece u Sjedinjenim Američkim Državama provodi vrijeme

nakon nastave bez nadzora odraslih, što ih čini rizičnom skupinom podložnom negativnim utjecajima, kao što su droga, alkohol, poteškoće u ponašanju u školi, kao i slabiji uspjeh u školi (Durlak i dr., 2007., prema Weisman&Gottfredson, 2001.). Poznata je činjenica da postoji potreba za aktivnostima koje bi se odvijale nakon škole, pogotovo za djecu čiji roditelji imaju slabiju platežnu moć, kako bi takva djeca bila zbrinuta. Često se, međutim, ta potreba poklapa s potrebom djece za dodatnim radom radi zadovoljavanja školskih obveza (Šiljković i sur., 2007., prema Eccles, 1999.).

Već sredinom prošlog stoljeća uočena je višestruka korist od izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. Osim pružanja sigurnog okruženja, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti bile su djelotvorno sredstvo u socijalizaciji ličnosti. Izvannastavne aktivnosti i uključivanje učenika u klubove i organizacije unutar zajednice imaju važnu ulogu u razvijanju mladenačkih snaga koje će im kasnije pomoći kako bi izbjegli nepoželjno ponašanje (Daniels Brown, 2000.). Isto tako, sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima pomaže učenicima da otkriju i njeguju svoje talente, razvoj karaktera i kompetencija i k tome profitiraju druženje s odraslim osobama koje nisu članovi obitelji (Šiljković i sur., 2007., prema Duncan, 1996.).

Uz redovnu nastavu, kao središnji oblik odgojno-obrazovnog rada u školi realiziraju se i drugi oblici odgojno-obrazovnog rada, a dio su školskog kurikula: izborna nastava, dodatni rad, dopunski rad, izvannastavne aktivnosti. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnom i srednjem školstvu (NN, br. 87., 2008.), obvezuje škole na provođenje izvannastavnih aktivnosti, no činjenica je da izbor slobodnih aktivnosti u većini škola ne zadovoljava potrebe učenika. Sat izvannastavnih aktivnosti održava se jedan sat tjedno, odnosno 35 sati godišnje što nije dostatno za zadovoljenje učeničkih želja i potreba koje nije moguće zadovoljiti redovnom nastavom. Budući da se izvannastavne aktivnosti temelje na interesima i sposobnostima učenika, i metodika rada u njima temelji se na problemsko-istraživačkom, problemsko-stvaralačkom i integracijskom sustavu. Znanje i iskustvo usvojeno istraživanjem, opažanjem, pokusima i vlastitim izražavanjem neusporedivo je vrijednije od bilo koje razine pasivno usvojenih znanja.

Područje izvannastavnih aktivnosti kod nas je nedovoljno istraženo, na što ukazuje i mali broj znanstvenih istraživanja. Stručnjaci ističu da je potrebno istražiti i saznati interese učenika te na osnovi tih spoznaja organizirati izvannastavne aktivnosti.

3. Područja izvannastavnih aktivnosti

Postoji nekoliko podjela izvannastavnih aktivnosti (Previšić, 1987.; Nastavni plan i program, 2006., 2010.; Šiljković i sur., 2007.; Vidulin-Orbanić, 2008.;

Jurčić, 2008.; NOK, 2010.; Mlinarević, Brust Nemet, 2012.). Pojedini teoretičari (Previšić, 1987.) dijele izvannastavne aktivnosti na: aktivnosti kojima stječemo ili povećavamo znanje, tehničke aktivnosti, tjelesne i sportske aktivnosti, kulturno-umjetničke aktivnosti, zabavne aktivnosti, ekonomske i radno-proizvodne aktivnosti. Izvannastavne aktivnosti mogu se odvijati kroz grupe, kružoke, klubove, društva, zadruge... Rad je u tim aktivnostima slobodan, spontan, dinamičan i raznovrstan. Plan i program im je slobodan, nesputan, nema strogih pravila i nije opterećen ocjenjivanjem. Izvannastavne aktivnosti najdjelotvorniji su način sprječavanja društveno neprihvatljivoga ponašanja, a iznimno su poticajne za samoaktualizaciju učenika i samostalno-istraživačko učenje (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006.: 13). Izvannastavne aktivnosti Jurčić (2008.) uvjetno grupira u sljedeća područja: tjelesne i zdravstvene kulture, prirodoslovlja i ekologije, jezično-umjetnička i informatičko-matematička. Prema namjeni izvannastavne aktivnosti još se dijele na izvannastavne aktivnosti koje utječu na razvitak ličnosti učenika (obrazovne, umjetničke, informativne i poučne), a prema mjestu ostvarivanja izvannastavne aktivnosti organiziraju se u školskom prostoru i izvan škole (Jurčić, 2008.).

Nacionalni okvirni kurikulum u Republici Hrvatskoj (2010.: 54), uključuje sljedeća odgojno-obrazovna područja: jezično-komunikacijsko područje; društveno-humanističko područje; matematičko-prirodoslovno područje; tehničko-tehnologijsko područje; tjelesno-zdravstveno područje; umjetničko područje i praktični rad i dizajniranje. Učenici se uključuju u: sportske, kulturno-umjetničke, znanstvene, tehničke, gospodarstvene, zdravstveno-higijenske, informativno-poučne, radne, humanitarne, više obrazovne ili odgojne aktivnosti, tj. u sve djelatnosti kojima je cilj stjecanje znanja, sposobnosti, umijeća, navika i provođenje aktivnog odmora (Šiljković i sur., 2007., prema Izvješće o hrvatskom školstvu, 2000.).

Sadržaji i područja ostvarenja izvannastavnih aktivnosti veoma su raznoliki i mogu se podijeliti u sedam (7) važnih raznolikih područja (Mlinarević, Brust Nemet, 2012.: 76):

1. literarne, dramske, novinarske, filmske radionice, likovne radionice, organiziranja školskog radija i školskih novina, projekti – umjetnički stilovi i razdoblja (odjeća, komunikacija, obrasci ponašanja, prehrana...), glazbeni projekti (prepoznavanje trajnih vrijednosti i kvaliteta u umjetničkoj glazbi i ostalim glazbenim pravcima, primjerice, *pop*, *rock*, *jazz* i dr.), zbornsko pjevanje, i sl.
2. prirodoslovno-matematičko područje, koje omogućuje iskustveno učenje i razmatranje odnosa, primjerice čovjek i biljke, čovjek i životinje, pokusi iz kemije, kemija u okolišu, kemija u svakodnevnom životu, meteorologija, istraživanje uzroka i posljedica prirodnih nepogoda, kartografija, genetika, astronomija i sl.

3. športsko-zdravstveno-rekreacijsko područje koje se odnosi na stjecanje športskih vještina i sposobnosti (nogomet, košarka, odbojka, šah...), učenje društvenih plesova, folklor, ovladavanje vještinama i sposobnostima korektivne gimnastike, vježbama relaksacije i dr.
4. njegovanje nacionalne i kulturne baštine, koje se odnose na izradbu i realizaciju projekata o istraživanju zavičaja, etnologije, kulturnog turizma i sl.
5. očuvanje prirode i okoliša te zdravoga načina života – istraživanje zavičaja i očuvanje njegova okoliša, učenje o očuvanju okoliša, stjecanje kulture življenja u zdravom okolišu za zdrav okoliš
6. društveno-humanistički projekti i radionice (građanski odgoj i obrazovanje, prava djece i ljudska prava)
7. učeničko zadrugarstvo – seosko gospodarstvo, domaćinstvo, pčelarstvo, osnovne tehnike kukičanja, vezenja, pletenja, uređenje školskih vrtova i sl.; tehničko stvaralaštvo (tehničke inovacije, tehnike modeliranja i građenja, maketarstvo i dr.).

Osim navedenih, mogu se osmišljavati specifične izvannastavne aktivnosti, i svojim ciljem, zadacima, aktivnostima, i sadržajno, metodički itd. U izvannastavnim aktivnostima nude se mnogobrojna tematska područja i projekti kojima se: interdisciplinarno upoznaje svijet; pospješuje razvoj sustava znanja i vještina; potiče cjeloživotno učenje i promiče djetetova i učiteljeva kreativna i stvaralačka osobnost.

4. Specifičnosti izvannastavnih aktivnosti unutar školskog kurikula

Integralni su dio školskog kurikula i izvannastavne aktivnosti kojima se posvećuje raznolika pozornost, značaj, izvedba i evaluacija, a važan su čimbenik sveukupnoga odgojno-obrazovnoga djelovanja. One obuhvaćaju dio nastavne djelatnosti s izravnijom uključenosti i aktivnim sudjelovanjem učenika. Aktivnosti u slobodnom vremenu različite su, svaka škola razvija ih unutar školskog kurikula prema mogućnostima i interesu učenika, uvjetima u školi, angažmanu i kompetencijama učitelja. Na taj način se izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima dopunjuje i podiže kvaliteta odgojnog rada u školi. One su plod zajedničkoga rada učenika i učitelja i u njima se ogleda potreba, svrha, mogućnost osnivanja, organizacija i njihovo djelovanje kao sastavnica školskog kurikula. Izvannastavne aktivnosti podrazumijevaju učiteljevu slobodu kreiranja odgojno-obrazovnoga rada i smisao za stvaralaštvo, istodobno je i poticaj za angažiranje učenika za rad izvan redovite nastave. Autonomija učitelja u kreiranju kurikula na svim je segmentima iznimno važna, uvažujući načela i funkcije slobodnog vremena. Pitanje je uvijek kako izbjeći deklarativnost, formalnost, „prepisivanje“,

stereotipnost kao sličnost ili „nalikovanje“ kurikulu nastavnih predmeta. Svake je godine izazovan posao učitelja i učenika sukonstruktivna kurikula izvannastavnih aktivnosti. Voditelj izvannastavne aktivnosti kreće u ovaj zahtjevan posao s humanističkog pristupa, gdje je svaki učenik osoba vrijedna poštovanja sa svojim osobitostima, vrijednostima, interesima i potencijalima. Učitelj otvoreno i stručno, bez krutih okvira, fleksibilno u zajedništvu s učenicima, roditeljima i društvenom zajednicom kreira kurikul izvannastavnih aktivnosti. Polazište je integrirano, dakle interdisciplinarno, a sadržaji u kurikulu odraz su stvaralačkih napora same škole, njezine kulture, kompetentnog učitelja – voditelja izvannastavne aktivnosti, roditelja šire društvene zajednice i ueničkih želja i potreba. Kao oblik rada s djecom izvannastavne i izvanškolske aktivnosti imaju određene specifičnosti, što u organizaciji, a što u realizaciji aktivnosti koje provode. Izvannastavne aktivnosti različiti su organizacijski oblici okupljanja učenika u slobodno izvannastavno vrijeme u školama. Izvanškolske aktivnosti čine različiti organizacijski i programski oblici okupljanja učenika u društvima, klubovima i drugim institucijama izvan škole (Cindrić, 1992.). Karakteristike izvannastavnih aktivnosti, koje ih razlikuju od nastave, organizacijski gledano jesu te da se njihovo djelovanje ne odvija u razredima, već u posebno formiranim skupinama (učenici u njima iz različitih su razreda, različite dobi, pa i iz različitih škola), dok su često organizirane po srodnosti ili stručno-sadržajnoj povezanosti. Učenike u skupini vežu zajedničke sklonosti i interesi prema nekoj aktivnosti. Učenici se u njih uključuju prema vlastitom opredjeljenju, želji i dobrovoljno (ali rad je u njima obavezan). Program rada izvannastavnih aktivnosti dan je samo okvirno vrstom skupine – inače je u potpunosti u rukama učenika u skupini. Rad tih aktivnosti odvija se u slobodno vrijeme učenika i izvan nastave, dok je način rada organiziran na principima ueničke autonomije s jasnim zajednički dogovorenim pravilima (Šiljković i sur., 2007., prema Puževski, 2002.)

U izvannastavnim aktivnostima moguće je češće tematsko planiranje kao najprikladniji integrirani oblik u kojemu se „slobodno, samostalno i aktivno“ učenje odvija oko jedne središnje teme. U tematskom planiranju, kao i u projektu, javlja se i niz pitanja koje učitelj mora situirati u određenom, „pravom“ trenutku kako bi usljedilo novo razdoblje, više razine (Bakker i sur., 2007.). Plan u integriranom kurikulu mora biti otvoren i prilagodljiv, treba brinuti o tomu što učenici znaju, što žele znati, kako uče, razvijaju se i otkrivaju nove spoznaje.

Jedna od osnovnih specifičnosti izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti jest visok stupanj motivacije polaznika. Budući da djeca samostalno biraju svoje izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, u skladu s osobnim interesima, njihova je motivacija izrazito visoka, te učenik puno lakše usvaja nova znanja i u puno većem opsegu. Učenici uz pomoć učitelja (koji u ovom slučaju ima ulogu inicijatora, medijatora i mentora) rade na aktivnostima, uče istraživanjem, otkrivanjem

i usvajaju vještine timskoga rada. Djeca dijele zadatke i obveze i u sebi razvijaju osjećaj odgovornosti, ali i osjećaj samopotvrđivanja. Takve slobodne aktivnosti vrlo su pogodne za razvijanje radnih navika kod učenika. Specifičnostima svoga djelovanja izvannastavne i izvanškolske aktivnosti odličan su oblik socijalizacije učenika.

Treba istaknuti da okruženje za učenje i istraživanje upravo u izvannastavnoj aktivnosti prelazi granice školskog prostora, a ponekad i uže društvene zajednice, npr. terenskom nastavom, izletima, stručnim ekskurzijama, međuškolskim susretima, susretima u zemlji i na međunarodnoj razini i sl. Međusobno se družeći, učenici različitih sposobnosti uče brinuti se jedni za druge, pomagati jedni drugima i učiti jedni od drugih. Za učenje djeteta posebno je važna sposobnost osvještavanja metakognitivnih procesa, tj. uloge samorefleksije i samoevaluacije djece u procesu vlastitog učenja (Bruner, 2000.). Potičući djecu na refleksiju u procesu učenja, voditelj izvannastavne aktivnosti stvara priliku djeci da svoje znanje sami organiziraju, da ga reorganiziraju u grupi s drugom djecom, te da osvješćuju proces vlastita učenja, postupno uviđajući da na njegov razvoj mogu i sami svjesno utjecati (Craft, 2000.). Svrha izvannastavnih aktivnosti jest poticanje učenika na stvaralaštvo, stjecanje znanja i umijeća prema njihovim individualnim interesima i sposobnostima.

5. Učenici i učitelj – voditelj izvannastavnih aktivnosti

Svaki učitelj/voditelj ujedno je i odgajatelj. Odgajatelj je, prije svega, osoba koja posjeduje osobne i pedagoške osobine koje na specifičan način određuje rad, djelovanje i odnos odgajatelja prema djeci i mladeži i suradnicima u aktivnostima slobodnog vremena (Rosić, 2005.: 151).

U svim školskim promjenama učitelj je ključan i nezaobilazan čimbenik. Njegova uloga u izvannastavnim aktivnostima važna je i nezamjenjiva u kulturnoj animaciji, socijalnoj djelatnosti te voditeljskoj integraciji pojedinaca i skupina. Stoga svaki voditelj izvannastavne aktivnosti mora biti stručan, imati potrebne kompetencije za vođenje konkretne izvannastavne aktivnosti i biti entuzijast koji je angažiran i motiviran. Kompetencije učitelja su, prema Palekčiću (2005.), sadržajno-predmetne kompetencije, dijagnostičke kompetencije, didaktičke kompetencije, kompetencije u vođenju skupina učenika i empirijsko istraživanje učinkovitosti. Učitelju je teško pedagogizirati, stil i način nastavnoga rada u okviru nastavnog predmeta učiniti slobodnim i fleksibilnim oblicima izvannastavnih aktivnosti. Kroz izvannastavne aktivnosti moguće je prevladati one organizacijske oblike rada koji u nastavi dominiraju kao frontalni susret učenika i učitelja. Otvoreni kurikulum izvannastavnih aktivnosti koji se mijenja, dopunjuje i nadograđuje, te u čijem su središtu učenici i voditelj, stvaralački je čin zajedničkoga djelovanja i

potvrđivanja zasnovan na zadovoljstvu. To je osnovna pretpostavka osiguranja „dobrih“ rezultata (učinkovitosti) izvannastavnih aktivnosti.

Već je svakome znano, upozorava Hameyer (2007.), da učenik postiže mnogo bolje rezultate, da je sretniji i zadovoljniji ako može raditi prema vlastitim željama i sklonostima. Kako nastava ne može u cijelosti potvrditi ovo načelo, izvannastavne su aktivnosti upravo komplementaran način prevladavanja tih ograničenja. U njima učenik samostalno odabire ono čime se želi baviti, sebi prilagođava sadržaje, načine, količinu i kvalitetu svojega napredovanja. Iskazivanje individualnih, posebnih potreba, sklonosti i mogućnosti pojedinih učenika kroz izvannastavne aktivnosti pruža svakom učeniku jednake mogućnosti za afirmaciju svojih sklonosti bez obzira na školski uspjeh (Previšić, 2001.: 146).

Izvannastavne aktivnosti dio su školske prakse u kojem nema brojčanog ocjenjivanja i gdje se može doprijeti do učenika, do njihovih potreba, želja i aspiracija. Ocjena često predstavlja stres za učenika, a izvannastavne aktivnosti učenik dragovoljno bira, aktivan je i surađuje s drugim motiviranim učenicima.

Za učinkovitost aktivnosti u slobodnom vremenu ključna je riječ suradnja. Suradnja je umijeće organiziranja i zajedničkog djelovanja, pri čemu se sav trud ulaže u nalaženju rješenja, a istodobno se dopušta i drugima da čine to isto. Suradnja je proces kojim se među ljudima stvara novo, zajedničko polazište u aktivnostima slobodnog vremena (Rosić, 2005.: 217).

6. Metodologija istraživanja

Istražujući prostor izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti učenika mlađe školske dobi, ispitani su stavovi učenika u osnovnim školama urbanih i ruralnih sredina o zadovoljstvu i mogućnosti predlaganja izvannastavnih aktivnosti, stavovi učitelja o zadovoljstvu, uključivanju i vođenju izvannastavnih aktivnosti.

Iz cilja istraživanja proizašli su sljedeći zadatci: ustvrditi broj učenika koji pohađaju izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, razloge uključivanja učenika u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti te učitelja u vođenje izvannastavnih aktivnosti, mogućnost predlaganja novih izvannastavnih aktivnosti te zadovoljstvo učenika i učitelja izborom izvannastavnih aktivnosti u školi.

Sudionici istraživanja jesu 23 učiteljice i 103 učenika iz šest (6) osnovnih škola na području Brodsko-posavske županije, i to u trima (3) urbanim i trima (3) ruralnim osnovnim školama. Prikupljanje podataka provedeno je anketnim listom, s pitanjima zatvorenog i otvorenog tipa. Anketna metoda predstavlja oblik neeksperimentalnoga istraživanja, koja se temelji na samoiskazu ispitanika o osobnom mišljenju, uvjerenju i stavu (Milas, 1999.). Kvantitativnom i kvalitativnom analizom, s obzirom na konstrukciju instrumenta istraživanja, ustvrđeni su rezultati istraživanja.

6. 1. Rezultati istraživanja i rasprava

U istraživanju je sudjelovalo 103 učenika 4. razreda, od čega je 49 dječaka i 54 djevojčice, s obzirom na spol, vrlo ujednačeno. Osim učenika u istraživanju su sudjelovale i 23 učiteljice s radnim stažem u rasponu 4 – 44 godine. Ukupno je šest (6) učiteljica s radnim stažem do 10 godina, dvije (2) učiteljice sa stažem od 10 do 20 a ispitano je i petnaest (15) učiteljica s preko 20 godina radnog staža. Godine staža ispitanih učiteljica iskazuju njihova bogata iskustva u odgojno-obrazovnom i nastavnom radu te u organizaciji izvannastavnih aktivnosti.

Na pitanje učiteljicama o razlozima vođenja pojedine izvannastavne aktivnosti 71,63% učiteljica odgovara kako im je to obveza koja im je dio tjedne satnice. Kako je vidljivo iz rezultata, učitelji ne iskazuju osobne razloge, već iskazuju obvezu zasnovanu na zakonskoj legislativi. Kako je pitanje bilo otvorenog tipa, učitelji nisu davali pojašnjenja i navodili razloge. Nameće se pitanje: je li njihovo mišljenje povezano s načinom rada, metodama, ulogama, njihovom zadovoljstvom i motivaciji i utječu li izravno i na zadovoljstvo i motivaciju učenika za pohađanje pojedinih izvannastavnih aktivnosti? 28,37% učiteljica kazuje da se tim aktivnostima bave zbog vlastitog zanimanja i interesa, kreativnosti, ljubavi prema toj aktivnosti i procjene da je mogu uspješno voditi, također i s namjerom da tu ljubav prenesu na učenike, radi poticanja mašte i kreativnosti kod učenika, smisla za određene aktivnosti i ponajviše jer žele zadovoljiti učeničke potrebe koje nisu ostvarive kroz redovnu nastavu. Učitelji su, razvidno je, naveli razloge koji upućuju i na samo ozračje unutar izvannastavnih aktivnosti koje vode zadovoljavajući interese i potrebe svojih učenika, motivirajući ih svojim stvaralaštvom i entuzijazmom. Učiteljevo zadovoljstvo u oblikovanju i izvođenju izvannastavnih aktivnosti iznimno je važno, motivirajuće, a reflektirase: na doživljaj potpore od strane školske uprave (komunikacija, prostor, sredstva, oprema); na slobodu u konstrukciji kurikula izvannastavne aktivnosti (omogućavanje učitelju da vodi onu izvannastavnu aktivnost za koju ima sklonost i kompetencije); na način uključivanja učenika u izvannastavne aktivnosti (uključenost učenika u skladu sa sposobnostima, potrebama i interesima); na stručno osposobljavanje učitelja (usvajanje znanja i stjecanje sposobnosti na seminarima i radionicama, u organizaciji stručnih institucija) za stjecanje kompetencija potrebnih za odgojno-obrazovni rad u izvannastavnoj aktivnosti. U istraživanju (Mlinarević i Brust Nemet, 2010.) među ispitivanim učiteljima u osnovnoj školi koja broji najviše izvannastavnih aktivnosti u gradu Osijeku, navodili su se sljedeći razlozi uključivanja u vodstvo pojedine izvannastavne aktivnosti: većina učitelja (86,67%) smatra da se uključila zbog vlastita zanimanja, sposobnosti i želja. Samo 13,33% učitelja navodi kako je razlog uključivanju podjela zaduženja i zanimanje učenika za pokretanjem pojedine izvannastavne aktivnosti. Previšić (1987.) navodi rezultate istraživanja u kojima su se učitelji (39,82%) tada uključivali u rad zbog

rasporeda poslova vezanih obvezom uz predmet koji predaju, njih 12,39% zbog dopune tjedne satnice, a 26,79% učitelja odlučuje se za izvannastavnu aktivnost zbog vlastitih želja, interesa i želja učenika.

Od ispitanih učenika njih 69,25% pohađa jednu ili više izvannastavnih aktivnosti, dok 30,75% učenika ne pohađa niti jednu izvannastavnu aktivnost koja se provodi u školi. U usporedbi ruralnog s urbanim područjem, u osnovnim školama u ruralnom području izvannastavne aktivnosti pohađa 81,25 % učenika, dok je u urbanom području njih 67,27%. Veći postotak učenika s ruralnog područja moguć je i zbog manje ponude izvanškolskih aktivnosti u mjestu. Izvannastavne aktivnosti omogućuju učenicima da svoje slobodno vrijeme kvalitetno upotpunjuju, razvijaju se, napreduju, stvaraju, a na taj način stječu kulturu življenja i kulturu provođenja slobodnog vremena.

Na pitanje o mogućnosti pohađanja više od jedne izvannastavne aktivnosti u školi 71,43% učenika odgovorilo je potvrdno dok je 28,57% učenika odgovorilo negativno. Kako se prema rasporedu sati pojedine anketirane škole gotovo sve ponuđene izvannastavne aktivnosti održavaju u isto vrijeme, učenici nemaju mogućnost pohađati još koju aktivnost, iako postoji interes. Najveći nedostatak jest satnica opterećena izbornim predmetima te ograničenost prostora u školi, tj. nedostatak prostora. Škole ruralnih područja ukazuju na fleksibilnost na tom području u odnosu na škole urbanih područja. Učiteljice urbanih škola naglašavaju kako se u njihovim školama nakon satnice redovne nastave odvijaju razne izvanškolske aktivnosti, stoga nemaju prostor i mogućnost za kasnije održavanje pojedinih izvannastavnih aktivnosti.

Učenici iskazuju zadovoljstvo izborom izvannastavnih aktivnosti u svojoj školi. Potvrdno je odgovorilo 83,50% učenika, dok 16,50% iskazuje nezadovoljstvo izborom ponuđenih izvannastavnih aktivnosti. Razlog učeničkom nezadovoljstvu najčešće je neusklađenost rasporeda izvannastavnih aktivnosti u školi koje oni nisu u mogućnosti pohađati jer se njihovoj generaciji nude druge aktivnosti koje vode njihovi učitelji, dok učitelji nižih razreda ili suprotnih smjena vode druge, nekim učenicima i zanimljivije, aktivnosti.

Prema istraživanju (Mlinarević i Brust Nemet, 2010.), u urbanoj osnovnoj školi Osječko-baranjske županije, koja broji prema Matici za kraj školske godine 2008./2009. najveći broj izvannastavnih aktivnosti, pokazuje se izrazito zadovoljstvo izbornošću izvannastavnih aktivnosti među učenicima (51% – uglavnom zadovoljni) i učiteljima (81% – izrazito zadovoljni).

Izvannastavne aktivnosti u školama u kojima je provedeno istraživanje jesu: mali zbor, recitatori, sportska skupina, plesna skupina, dramska skupina, cvjećari, mali likovnjaci, ekolozi, bonton, kulturna baština, pčelari, zlatovezilje, vezilje, ritmika, vrtlari, estetska skupina, eko-grupa, novinari i folklorna skupina.

Na pitanje o mogućnosti predlaganja nove izvannastavne aktivnosti u školi 52,47% učenika smatra kako može predložiti pokretanje nove izvannastavne aktivnosti, a 47,53% učenika ne smatra mogućim predlaganje nove izvannastavne aktivnosti. Vidljivo je da postoji nedovoljna informiranost te da bi se mogle provoditi još neke izvannastavne aktivnosti koje bi zadovoljile interese dijela učenika.

Na isto pitanje 94,23% učiteljica odgovara kako ima mogućnost predložiti novu izvannastavnu aktivnost, a 5,77 % učiteljica ističe kako te mogućnosti nema. Iz ovih rezultata vidljivo je da učitelji mogu informirati učenike, potaknuti ih za nove prijedloge, angažirati učenike u zajedničko kreiranje novih kurikula u želji za promjenama.

Na mogućnost prilagodbe sadržaja izvannastavnih aktivnosti ukazuje i Previšić jer, ovisno o mnogobrojnim faktorima, razlozima i uvjetima, u školama se javljaju različite vrste slobodnih aktivnosti. Neke od njih će se gasiti, neke mijenjati, javljati nove i moderne (Martinčević, 2010., prema Previšić, 1987.).

Na pitanje jesu li učenici imali mogućnost predložiti novu izvannastavnu aktivnost učiteljice odgovaraju da jesu i da su to većinom aktivnosti vezane uz sportske skupine. Na postavljeno su pitanje svi učitelji dali potvrđan odgovor, učenici, dakle imaju prijedloga za nove izvannastavne aktivnosti, ali nitko od ispitanih učitelja ne smatra se kompetentnim, nema slobodnih sati, niti ima želju za vođenjem predložene aktivnosti. Stoga nije provedena niti jedna predložena izvannastavna aktivnost od strane učenika.

U jednoj školi postoji želja učenika za pohađanjem tamburaške skupine, no u školi nema stručne i kompetentne osobe za vođenje. Valja naglasiti kako škola može imati i vanjskog suradnika kako bi stvorili uvjete za provođenje nove izvannastavne aktivnosti, a istovremeno zadovoljili interese djece. Učiteljice ukazuju na činjenicu da pružaju učenicima izbor u skladu s postojećim mogućnostima u školi i nastoje popraviti postojeću situaciju, motivirati radne kolege kako bi se uključili u vodstvo novih skupina.

2,94% učenika kazuje da su predložili pokretanje nove izvannastavne aktivnosti, a čak 80,58% učenika na isto pitanje odgovara negativno, dok 16,48% učenika ističe kako nisu znali da imaju tu mogućnost. Kako bi se u pozitivnom pravcu stvarale nove izvannastavne školske aktivnosti, potrebni su primjereni preduvjeti, predani učitelji koji slobodno mogu birati izvannastavne aktivnosti te zajedno s učenicima stvarati sadržajnu strukturu pojedine aktivnosti. Učenik u slobodnim aktivnostima ima priliku tražiti, istraživati i potvrditi svoju ličnost afirmacijom u razredu, skupini, školi i izvan škole (Mlinarević i Brust, 2009.).

Učeničke prijedloge vezane uz sadržaj i način rada u izvannastavnim aktivnostima uvijek prihvaća 58,42% učiteljica, dok 41,58% učiteljica učeničke

prijedloge ponekad prihvaća i ističe da većina prijedloga ne može biti prihvaćena zbog mogućnosti koje imaju u školi i vlastitih nemogućnosti obavljanja pojedinih aktivnosti koje učenici predlažu. Kvalitetna organizacija i odgovarajući preduvjeti za provedbu izvannastavnih aktivnosti podrazumijevaju primjerene programe, sukonstruirane od strane učenika i učitelja, osiguranje prostora, vremena i sredstava te omogućavaju učiteljima vođenje izvannastavne aktivnosti za koju imaju sklonost i želju za daljnjim stručnim usavršavanjem (Mlinarević, Brust Nemet, 2010., prema Lučić, 2007.).

Kada bi se učenicima pružila mogućnost predlaganja nove izvannastavne aktivnosti, to bi bile ove: sportska skupina, tenis, plesna skupina, mali kuhari i pekari, ekolozi, akrobatski *rock'n'roll*, udruga koja brine o životinjama, atletika, literarna, minigolf, balet, mali veterinari, rolanje, tamburaši, mali arheolozi, gimnastika, plivanje, prikupljanje starog papira. Sudjelovanjem u sukonstruiranju kurikula izvannastavne aktivnosti, aktivnim sudjelovanjem u odgojno-obrazovnom radu i njegovu vrjednovanju, učenici će biti osposobljeni za prepoznavanje i izbor informacija potrebnih za određene situacije te vrjednovati odgovarajuće izvore informacija; biti osposobljeni prikazati informacije na jasan, logičan, sažet i precizan način te razložno i učinkovito rabiti informacijsku i komunikacijsku tehnologiju. Da bi uspješno učili tijekom cijeloga života, učenici trebaju imati mogućnost tijekom odgojno-obrazovne prakse steći solidnu osnovu u ključnim područjima i navedenim kompetencijama. Jednako tako, oni moraju biti u stanju organizirati i urediti svoje vlastito učenje, učiti samostalno i u skupinama te prevladavati teškoće u procesu učenja. Da bi to postigli, moraju biti svjesni vlastita procesa mišljenja te strategija i metoda učenja.

Na pitanje koju aktivnost smatraju korisnom za učenike, a nema je trenutno u školi, učiteljice odgovaraju: foto-skupina, sportska skupina, gimnastika, ples, ekolozi, cvjećari, astronomi, male vezilje, etnološka grupa – izrada narodnih rukotvorina, tamburaši, jer, ističu, nužno je njegovati interes djece za baštinu svog kraja. Iskazuju odmah i razloge – nedostatak stručnog kadra i nedostatak prostora. Učenička predlaganja novih izvannastavnih aktivnosti pokazuju kako programe valja osuvremeniti, obogatiti i približiti učeničkim potrebama. S druge strane, učenici mogu biti motivirani i kreativni zbog pokretanja i izvođenja novih izvannastavnih aktivnosti.

Želja učenika da se bave pojedinim aktivnostima ima različite izvore. Učenicima je ponuđena mogućnost odabira između pet odgovora među kojima je preporuka učitelja, preporuka roditelja, zanimljivost aktivnosti, izvrstan učitelj i osobni interes i želja za novim saznanjima. Odgovori se između ruralnih i urbanih područja razlikuju zbog različita načina života između sredina te različitih aktivnosti koje se nude u školama i u široj društvenoj zajednici.

Tablica 1 – Razlozi uključivanja učenika u izvannastavne aktivnosti

Ruralna područja	Urbana područja
1. Osobni interes i želja za novim spoznajama 62,86%	1. Zanimljivost aktivnosti 61,25 %
2. Zanimljivost aktivnosti 20,47 %	2. Osobni interes i želja za novim spoznajama 20,92%
3. Preporuka učitelja 6,25 %	3. Izvrstan učitelj 10,57 %
4. Izvrstan učitelj 6,25%	4. Preporuka roditelja 5,45 %
5. Preporuka roditelja 4,17 %	5. Preporuka učitelja 1,81%

Učenici ruralnih područja u izvannastavne aktivnosti najčešće se uključuju iz osobnog interesa i želje za novim saznanjima (62,86%), dok se učenici urbanih područja za pojedinu aktivnost odlučuju najčešće zato što im je zanimljiva (61,25%) i radi osobnog interesa (20,92%). Preporuka učitelja manje utječe na učenike urbanih sredina i ruralnih područja (r-6,25%; u-10,57%), kao i neznatno preporuka roditelja (r-4,17%; u-5,45%). Prema istraživanju (Mlinarević i Brust, 2009.), najveći postotak učenika uključuje se u izvannastavne aktivnosti zbog zanimljivosti (39,29%), te zbog izvrsnog voditelja (13,70%).

Tablica 2 – Stavovi učenika o ozračju u izvannastavnim aktivnostima

OŠ u urbanim područjima	OŠ u ruralnim područjima
1. Stvaralačko 28,21%	1. Suradničko 30,01%
2. Suradničko 26,43%	2. Stvaralačko 29,32%
3. Natjecateljsko 24,43%	3. Natjecateljsko 19,83 %
4. Dosadno 10,92%	4. Naporno 14,03%
5. Naporno 10,01%	5. Dosadno 6,81 %

Učenici urbanih područja smatraju kako je ozračje na satu izvannastavnih aktivnosti 28,21% stvaralačko i 26,43% suradničko, dok učenici urbanih područja smatraju da je ozračje 30,1% suradničko i 29,32% stvaralačko, natjecateljsko (u-24,43%, r-19,83%) a sadržaji i zadaće koje se nalaze pred njima su (u-10,92%, r-6,81) dosadni i naporni (u-10,01%, r-14,03%) (Tablica 2). Bez obzira na to što manji postotak učenika percipira ozračje na izvannastavnoj aktivnosti kao dosadno i naporno, ono nije neznatno i zanemarivo. Pretpostavka svakom voditelju jest češća evaluacija kako bi se metode i oblici rada kao i teme zajednički birali,

dinamizirale aktivnosti različitim suradničkim i aktivnim metodama, izlascima iz prostora škole, iskustvenim učenjem i igrom kao važnom metodom.

Izvannastavne aktivnosti prilika su da se teorija poveže s praksom, tj. sloboda s odgovornošću. Radom u njima djeca stupaju u socijalne kontakte i odnose koji svestrano izgrađuju njihovu ličnost. One pružaju priliku da se škola, pomoću suradnje raznih grupa i društava slobodnih aktivnosti, integrira u društveni život sredine kojoj pripada. Aktivno sudjelovanje učenika u društvenom životu znači i njegovo stvarno angažiranje u razrednoj zajednici, učeničkim društvima, zajednici učenika... Izlazak djece izvan učionice, njihovi posjeti drugim školama i krajevima naše zemlje s ciljem razmjene rada u slobodnim aktivnostima nije samo manifestacija, to ima i svoje pedagoško značenje. Primjerice, susreti izviđača, učeničke olimpijade, festivali, izložbe radova i slično nezaboravni su događaji svakome djetetu. Upravo zbog toga u izvannastavnim aktivnostima moguće je više njegovati društveni život i društveno koristan rad škole nego u nastavi.

Tablica 3 – Stavovi učitelja o ozračju u izvannastavnim aktivnostima

OS U URBANIM PODRUČJIMA	OS U RURALNIM PODRUČJIMA
1. stvaralačko 36,21%	1. suradničko 35,23%
2. suradničko 32,02%	2. stvaralačko 30,14%
3. natjecateljsko 21,93%	3. prostorno poželjno 25,64%
4. prostorno poželjno 9,84 %	4. natjecateljsko 6,84%
5. nedovoljno motivirajuće 0%	5. nedovoljno motivirajuće 2,15%

Učiteljice i učenici iskazuju da je ozračje na satu izvannastavnih aktivnosti stvaralačko i suradničko i da se potiče suradnja između učenika i stvaralački rad (Tablica 3). Različitost je u natjecateljskom ozračju; u urbanim školama ono je visoko (21,93), dok je u ruralnima nisko (6,84%). Istovremeno, prostorno je poželjno mjesto u ruralnim školama (25,64), a značajno niže u urbanim školama (9,84%). Može se iz rezultata zaključiti da je sveukupno ozračje dovoljno motivirajuće, što je ohrabrujuće.

Nastavnik stvaralački primjenjuje sve inovacije, pokazuje fleksibilnost i stvara pedagoške uvjete za jednako vrijedan položaj učenika u procesu rješavanja problemskih zadataka, njeguje suradničke odnose s učenicima, budi interes za rješavanje i proučavanje odabranih problemskih zadataka, primjenjuje aktivne nastavne metode i oblike rada i dr. (Kadum-Bošnjak i Peršić, 2007). Refleksivni učitelj predan je neprestanom poboljšanju poučavanja i preuzima odgovornost za

vlastito učenje. Potpuno je svjestan sebe, ostalih sudionika i konteksta procesa poučavanja; razvija svoje i učenikove vještine mišljenja, istraživanja te poduzima aktivnosti koje proizlaze iz njegovih novih spoznaja (York-Barr i sur., 2007.).

U članku 13. Državnog pedagoškog obrazovnog standarda (2008.), koji pobliže propisuje rad u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima, ustvrđuje se broj učitelja na temelju broja sati neposrednoga odgojno-obrazovnoga rada propisanih nastavnim planom, a sukladno provedbenom propisu nadležnoga ministarstva: „Odgojno-obrazovni rad obuhvaća izvođenje: redovite nastave, izborne nastave, dopunske i dodatne nastave, izvannastavnih aktivnosti i sata razrednika“ i „Ukupni tjedni broj sati dodatne i dopunske nastave te izvannastavnih aktivnosti u pojedinoj školi utvrđuje se godišnjim planom i programom škole“. Navedenim se daje autonomija svakoj školi, i za broj, i za satnicu izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, što za pojedine škole koje nemaju uvjete za organizaciju predstavlja mogućnost smanjivanja broja sati. Nastava izvannastavnih aktivnosti održava se jedan sat tjedno (35 sati godišnje) te su učitelji iznijeli mišljenje o satnici i poteškoćama s kojima se susreću pri ostvarenju planiranih aktivnosti. 60,43% učiteljica smatra da je satnica dostatna za zadovoljenje učeničkih potreba, dok 39,57% učiteljica smatra da ista satnica nije dostatna za sve izvannastavne aktivnosti; navode kako je za likovnu skupinu, sportsku skupinu, ritmiku potrebno i dva sata tjedno. Učiteljice koje vode navedene aktivnosti najčešće produžuju rad i na sljedeći sat, po potrebi se nalaze i češće, primjerice ako se približavaju priredbe, svečanosti, blagdani i sl., kako bi se na vrijeme pripremili za svoje izvedbe, natjecanja i izložbe. Dakako, sve se odvija u dogovoru i suradnji s roditeljima. U izvannastavne aktivnosti, primjerice ekolozi i uređenje okoliša, često su uključeni i roditelji, a nastava se odvija prema dogovoru s roditeljima, često izvan tjednog rasporeda. Učiteljice smatraju da su učenici preopterećeni izbornim predmetima te da bi trebalo njihovu satnicu smanjiti, a povećati satnicu izvannastavnih aktivnosti kako bi bolje upoznali učenike, njihove intelektualne, socijalne i komunikacijske kompetencije i interese.

Učenici škola u ruralnom području u manjoj mjeri uključeni su u izvanškolske aktivnosti u odnosu na učenike urbanih područja, ponajviše zato što je sredina u kojoj žive manja te je u njihovu okruženju manji izbor izvanškolskih aktivnosti. Roditelji bi učenike morali odvoziti u udaljenija mjesta kako bi se uključili u željenu aktivnost, što dodatno financijski opterećuje roditelje i zahtijeva vrijeme, s obzirom na njihov posao i obveze. U odnosu između ruralnih i urbanih škola, 41,67% učenika iz ruralnih područja uključeno je u neku od izvanškolskih aktivnosti, a u školama u urbanim područjima uključeno je 63,63% učenika.

Izvanškolske aktivnosti koje učenici pohađaju su: nogomet, rukomet, tenis, košarka, odbojka, atletika, *kickboxing*, boks, *taekwondo*, balet, vatrogasci, akrobatski *rock'n'roll*, folklorni ansambl, utrke ATV, škola stranih jezika, glazbena

škola. Učenici se za izvanškolske aktivnosti odlučuju iz različitih razloga. Žele se baviti sportom radi zabave, druženja, upoznavanja novih prijatelja. Na taj način zadovoljavaju potrebu za igrom, smatraju to zdravim te im pomaže u boljem izgledu i držanju tijela. Pojedine izvannastavne aktivnosti učenici biraju jer se i njihovi roditelji bave istima. Također, mnoge im omogućuju putovanje u druge gradove, i u druge zemlje. Jedan od razloga zašto biraju određene aktivnosti jest što bavljenje nekim aktivnostima donosi i dodatne bodove prilikom upisa u srednje škole. Za borilačke sportove učenici se uključuju ponajviše zbog mogućnosti samoobrane ako dođe do napada od strane druge osobe, a za glazbene škole jer su im roditelji smatrali da će poboljšati svoj govor pjevanjem. Na osnovi odgovora učenika došli smo do zaključka da se učenici pri izboru izvanškolskih aktivnosti u toj dobi već pripremaju za budućnost, lagodniji život, na što upućuje želja da se dokažu u pojedinim aktivnostima radi bodova za upis u srednju školu, a najveći utjecaj pri izboru aktivnosti imaju roditelji, tj. sredina u kojoj dijete odrasta.

7. Zaključak

Svrha je izvannastavnih aktivnosti: poticanje socijalnih vještina, odgoj, njegovanje i usmjeravanje pozitivnih interesa i vrijednosti učenika, obogaćivanje njihova života, zatim učiniti život potpunijim, raznolikijim i zanimljivijim, a cilj je poticanje učenika na otkrivanje novih znanja, ovladavanje i dragovoljno bavljenje sadržajima i stvaralačkim procesima prema osobnim potrebama i interesima koji se dalje razvijaju i usavršavaju (Jurčić, 2008.: 13).

Potvrđivanjem hipoteza uočava se učeničko zadovoljstvo izborom izvannastavnih aktivnosti u školi prema potrebama, interesima i željama. Rijetko sami predlažu aktivnosti, dok se učitelji, voditelji izvannastavnih aktivnosti, uključuju najčešće zbog tjedne satnice, ali i svojih interesa i kompetencija. Postoji potreba za aktivnijim sudjelovanjem učenika u procesu gradnje školskog kurikula kako bi se osigurala raznovrsnost izvannastavnih aktivnosti koje će zadovoljiti interese i potrebe učenika. Potrebna je i motivacija unutar cjeloživotnog obrazovanja učitelja, voditelja izvannastavnih aktivnosti kako bi oni s većom željom i interesom vodili različite aktivnosti. Uspješan voditelj u aktivnostima slobodnog vremena pedagoški je dosljedan, pun optimizma i vjere u razvoj učenika, pomaže im, poštuje njegovu osobnost i daje mu prostor za samoaktualizaciju i autonomiju. Voditelj izvannastavne aktivnosti ima ključnu ulogu u oblikovanju kulture odgojno-obrazovne grupe koja značajno utječe i na ukupnu kulturu škole. U toj međusobnoj interakciji i kultura škole značajno utječe na voditelje izvannastavnih aktivnosti, posebice na način međusobnog komuniciranja s učenicima, roditeljima i ostalim djelatnicima škole. Izvannastavnim aktivnostima kao integralnom dijelu školskog kurikula

posvećuje se raznolika pozornost, značaj, izvedba i evaluacija u pojedinim školama, a važan su čimbenik sveukupnoga odgojno-obrazovnoga djelovanja škole. One obuhvaćaju dio nastavne djelatnosti s izravnijom uključenošću i aktivnim sudjelovanjem učenika. Potrebno je slušati glas učenika i osigurati sve bitne preduvjete, kao što su: adekvatni i opremljeni prostori, kompetentni voditelji i sredstva za niz projekata, kreativnih aktivnosti za pravilan cjelokupan razvoj osobnosti. Na taj će se način u cjelokupno ozračje škole unijeti i udahnuti više opuštenosti, slobode, kreativnosti koja ne guši dječje prirodne radosti. Aktivnosti u slobodnom vremenu različite su, svaka škola razvija ih unutar školskog kurikula prema mogućnostima i interesu učenika. Na taj način se izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima dopunjuje i podiže kvaliteta odgojnog rada u školi. One su plod zajedničkoga rada učenika i učitelja, voditelja izvannastavnih aktivnosti, i u njima se ogleda potreba, svrha, mogućnost osnivanja, organizacija i njihovo djelovanje kao sastavnica školskog kurikula.

Nužno je izvannastavne aktivnosti – kao bitnu odrednicu organiziranoga slobodnog vremena u kojemu učenici samostalno uče i ostvaruju svoje specifične sposobnosti, ali u kojima se ostvaruje i utjecaj izvannastavnih aktivnosti na razvoj komunikacijskih sposobnosti najmlađih učenika – istraživati i nuditi određena rješenja. Posebno je važno istražiti učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti koji izravno utječu na oblikovanje i izvođenje programa izvannastavnih aktivnosti.

Istraživanje je dalo relevantne rezultate učenikovih i učiteljevih stavova o zadovoljstvu, temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti i njihovu položaju i ulogama unutar samih izvannastavnih aktivnosti. Valja istaknuti potrebu novijih istraživanja o ovom važnom integralnom dijelu školskog kurikula te senzibilizirati kreatore školskoga odgoja i obrazovanja, upravu škole, učenike i učitelje na doista zajedničko su-konstruiranje kurikula izvannastavnih aktivnosti.

Literatura

1. Arbunić, A. (1998.): Interesi djece za slobodne aktivnosti, *Napredak*, 139 (2): 133. – 264., Zagreb: HPKZ.
2. Arbunić, A. (2002.): Slobodne aktivnosti između pedagogijske teorije i prakse, u: V. Rosić (Chair), Zbornik radova, *Odnos pedagogijske teorije i pedagoške prakse*, 303. – 309., Rijeka: Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju: Grafrade.
3. Bakker, J.; Denessen, E.; Brus-Laeven, M. (2007.): Socio-economic background, parental involvement and teacher perceptions of these in relation to pupil achievement, *Educational Studies*, 33(2), 177. – 192.
4. Bruner, J. (2000.): *Kultura obrazovanja*, Zagreb: Educa.

5. Cindrić, M. (1992.): Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole, *Život i škola* 41(1), 49. – 68.
6. Craft, A. (2000.): *Continuing Professional Development: a practical guide for teachers and schools*, London, New York: Routledge, Falmer.
7. Daniels Brown, M. (2000.): *Science or Soccer? – How important Are Extracurricular Activities?*, Education World, http://www.educationworld.com/a_curr/curr237.shtml (20. 4. 2012.).
8. Durlak, J.; Weissberg, R. (2007.): *The impact of after-school programs that promote personal and social skills*, Chicago, IL: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
9. Hameyer, U. (2007.): What happens to domain knowledge on its way into the school curriculum?, *Curriculum Journal*, 18(4), 411. – 427.
10. Ilišin, V. (2000.): Promjene u slobodnom vremenu mladih, *Napredak*, 141(4), 419. – 429.
11. Jurčić, M. (2008.): Učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti, *Život i škola*, 20 (2), 9. – 26.
12. Kadum Bošnjak, S.; Peršić, I. (2007.): Neki pogledi na ulogu učitelja i položaj učenika pri rješavanju problemskih zadataka, *Metodički obzori*, 1 (2), 73. – 80.
13. Martinčević, J. (2010.): Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole, *Život i škola*, br. 24 (2/2010.), 19. – 34.
14. Mlinarević, V.; Brust Nemet, M. (2011.): *Aktivni sudionici unaprjeđivanja kvalitete školskih izvannastavnih aktivnosti*, <http://bib.irb.hr/prikazirad?&rad=507176> (23. 4. 2012.).
15. Mlinarević, V.; Brust Nemet, M. (2012.): *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*, Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera i Učiteljski fakultet: Gradska Tiskara.
16. Milas, G. (1999.): *Istraživačke metode*, Zagreb: Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu.
17. Palekčić, M. (2005.): Utjecaj kvalitetne nastave na postignuća učenika. *Pedagoška istraživanja*, 2(2), 209. – 233.
18. Previšić, V. (1987.): *Izvannastavne aktivnosti i stvaralaštvo*, Zagreb: Školske novine.
19. Previšić, V. (2000.): Slobodno vrijeme između pedagoške teorije i odgojne prakse, *Napredak*, 141 (4), 403. – 410.
20. Previšić, V. (2001.): *Izvannastavne aktivnosti u školi*, H. Vrgoč (ur.), *Uspješna škola*, Zagreb, Hrvatski pedagoško književni zbor, 143. – 148.

21. Puževski, V., (2000.): Svjedočanstvo o pokušajima brige o slobodnom vremenu u našim školama, *Napredak*, 141 (4), 448. – 457.
22. Roberts, P.; Kellough, R. D. (2008.): *A guide for developing interdisciplinary thematic units*, New York: Prentice Hall.
23. Republika Hrvatska (2008.): *Državni pedagoški standard*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, http://www.google.hr/#sclient=psyab&hl=hr&source=hp&q=hrvatski+pedago%C5%A1ki+standard+osnovna+%C5%A1kola&pbx=1&oq=hrvatski+pedago%C5%A1ki+standard+osnovna+%C5%A1kola&aq=f&aqi=&aql=&gs_sm=3&gs_upl=26221672210174061211211010101512371343110.19.212110&av=on.2,or_r_gc_r_pw.,cf.osb&fp=d0f9a677fe0133c4&biw=608&bih=643 (13. 12. 2012.).
24. Republika Hrvatska (2010.): *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi*, <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=14170> (13. 12. 2012.).
25. Republika Hrvatska (2010.): *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, Zagreb: Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, <http://pu-blic.mzos.hr/Default.aspx?sec=2194> (17. 2. 2013.).
26. Rosić, V. (2005.): *Slobodno vrijeme slobodne aktivnosti*, Rijeka, Žagar.
27. Šiljković, Ž.; Rajić, V.; Bertić, D. (2007.): Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, *Odgojne znanosti*, vol. 9, br. 2, 113. – 145.
28. Vandell, D.; Lowe Shumow, L. (1999.): *After-School Child Care Programs, The Future of Children, When school is out*, vol. 9., br. 2. Fall.
29. Vican, D.; Milanović Litre, I. (ur.), (2006): *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
30. Vidulin-Orbanić, S. (2008.): Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu, *Metodički obzori*, 3 (2008.) 2, 19. – 33.
31. York-Barr, J.; Ghere, G.; Sommerness, J. (2007.): Collaborative teaching to increase ELL student learning: A three-year urban elementary case study, *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 12(3), 301. – 335.

Vesnica Mlinarević*

Sanja Matanović**

Atteggiamenti di alunni e di insegnanti circa la costruzione degli curricula delle attività extrascolastiche per i primi anni delle scuole elementari

UDK: 371.322.5-053.5

Articolo compilativo

Ricevuto: 25. 2. 2013.

Accettato per la stampa: 20. 5. 2013.

Riassunto: *Le attività extrascolastiche stimolano il processo dello sviluppo del bambino nella sua interezza, le sue capacità creative, i suoi interessi. Tutti gli alunni a scuola sono tenuti a scegliere tra le varie attività extra scolastiche offerte in base alle proprie capacità, bisogni ed interessi. La libertà di scelta degli alunni rispetto alle attività extrascolastiche tiene in conto i bisogni educativi fondamentali per ogni bambino, alunno e persona adulta, il bisogno di veder soddisfatti i propri bisogni e i propri interessi. La ricchezza di contenuti delle attività extrascolastiche nonché il loro adeguarsi ai bisogni e i desideri di un determinato istituto scolastico offre la possibilità dello sviluppo individuale degli alunni e degli insegnanti.*

Il presente articolo vengono esposti i pareri di 103 alunni e di 23 insegnanti circa la costruzione dei curricula delle attività extrascolastiche durante l'anno scolastico 2011/ 2012 nelle tre scuole elementari (contesto rurale della regione Brodsko – posavska). I risultati della ricerca offrono un quadro piuttosto esauriente riguardo al numero delle attività extrascolastiche ed extracurricolari e si ha altresì un quadro del livello di soddisfazione rispetto alla scelta delle attività degli alunni e degli insegnanti nonché della possibilità dell'introduzione delle nuove attività extrascolastiche e le relative ragioni circa l'impegno degli alunni e degli insegnanti in tali attività.

Parole chiave: *alunni, curriculum, attività extrascolastiche, insegnanti, scuola elementare.*

*dr. sc. Vesnica Mlinarević,
izvanredna profesorica
Učiteljski fakultet u Osijeku
vmlinarevic@ufos.hr

**Sanja Matanović,
mag. primarnog obrazovanja
matanovic.sanjaa@gmail.com

*Vesna Mlinarevic, PhD,
visiting professor, Faculty of
Primary Education in Osijek
vmlinarevic@ufos.hr
**Sanja Matanovic,
M.A. in primary ed.
matanovic.sanjaa@gmail.com

*Dr. sc. Vesnica Mlinarević,
professore associato
Facoltà di Scienze della
Formazione di Osijek
vmlinarevic@ufos.hr
**Sanja Matanović, specialista
in educazione primaria
matanovic.sanjaa@gmail.com